

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Emlékezés jöltevőinkre.

A mult idők kietlen éjjelén
Emlékezet, te légy ma égi fény!
A hála kér, s a szív, mely nem feled:
Gyujts fáklafényt sirhalmaik felett;
Szórd hantjaikra lángod fényeit,
Hálánk mig itt lesirja könnyeit.

Hogy szállna rájok feledés moha?
Hisz nem fogy el a szeretet soha!
Világa: mult, jelen s jövő felett,
Az üdvösség honáig átrezeg.
S mint égi fény, a merre száll, reptül:
Élet marad, nyomán, áldás terül.

S övök nem volt önérdek szülte láng,
Vészben, viharban szóra fényt reánk:
Midön hitünknek ügye veszve volt,
Önkény, viszály, örvény közé sodort,
S csüggedve szóla: veszve életünk!
Uram, Uram, tarts meg, mert elveszünk!

De vész, nyomor és üldözés között
A jöltevők szerelme örködött;
S mit hosszú inség árja elsepert:
Feléledett . . . ujult erőre kelt.
S mely küzdésibe már nem is remélt:
A kisdéd egyház, ismét, újra élt.

Sion hegyén buzgó nép áldozott,
Hogy újra él, hogy újra sirhat ott.

A muzsák terme újra népesült,
A hitszabadság fénye felderült . . .
Az Urnak ügye diadalt nyere,
Mert élt a hitben áldó szelleme.

S a kikben élt a jóltevő kebel
Emléke most feledve vesszen el?
Nem! Sirjaikra fényes síri jelt,
Az áldozattal önkezők emelt;
S fejük fölé dicsfényt teremt a láng,
Mely kebleikből áldást szóra ránk.

A mult idők kietlen éjjelén,
Emlékezet: te légy ma égi fény!
A hála kér, s a szív, mely nem feled:
Gyujts fáklyafényt sirhalmaik felett;
Szórd hantjaikra lángod fényeit,
Hálánk mig elzokogja könnyeieit!

Péterfi Albert.

Már 1842-ben az unitáriusok egyházi főtanácsa meghatározta, hogy a jóltevők emlékére minden három évben tartson ünnepélyt a főiskola igazgatósága. Ugyanabban az évben június 26-ik napján tartatott az első ünnepély iskolai felügyelő gondnok Iszlay László, isk. igazgató tanár Ar.-Rákosi Székely Mózes igazgatása s isk. főnök Koncz Gergely rendezése alatt a templomban, a kolozsvári országgyűlés több tagja s nagy közönség jelenlétében. Az alkalomra a templom piacza virág girlandokkal volt diszitve s a templom piaczn egy negyedfél öl magasságu kőszinre festett, olaj, cser, borostyán és rózsza-koszorukkal feldiszitett oszlop állott, melyre aranyos betűkkel volt kirakva: a jóltevőknek. Közelébe ennek egy szőnyeggel bevont, emeletes szónoki hely volt készítve, melyről az iskolai ifjuság énekelt, a városi zene-conservatorium zenélt és alkalmi szónoklatot tartottak Berde Áron; Kovácsi Antal és Török Sámuel. Az első ünnepély után a közbejött nemzeti zavarok miatt szünet állott be egészen 1862-ig, midőn a székely-kereszturi közgyűlésen indítvány tétetett, melyet a főtanács ugyanabban az évben magáévá tett s meghatározta, hogy ezentul minden 5-ik évben tartassék emlékünnepély, mind a kolozsvári, mind a tordai, mind a székely-kereszturi iskolákban, azon indokból, hogy jóltevőink áldott nevei a késő utókor által is kegyeletes emlékezésben tartassanak, másfelől pedig az áldozatkészség és buzgóság élesztessék. Az ünnepélyen részt kellett hogy vegyenek a tanulók is, egyik közülök oraciot tartván, a másik szavalván. Ugyanakkor meghatároztatott, hogy az az iskolában és ne a templomban tartassék. Ilyen ünnepély tartatott Kolozsvárt 1862., 1868., 1873., 1878. és 1883-ban. A fennebbi költeményt az 1868-ban tartott ünne-

pélyre irta s ugyanott el is szavalta Péterfi Albert, akkori tanuló, kinek haláláról mult számunkban emlékeztünk meg. A hetedik emlékünnepegy éppen f. hó 31-én fog megtartatni s időszerűnek tartottuk közölni az elhunyt ifju költő alkalmi költeményét, mely a „Remény“ cz. ifj. zsebkönyv 1871-ik kötetében jelent meg s melynek újból emlékökbe idézését reméljük, örömet veszik t. olvasóink.

Zwingli Ulrich.

3.

Szül. 1486. jan. 1. — Megh. 1531. okt. 11.

Magyarországtól nyugatra van ennek a mi szép, bérczes, völgyes kis Erdélyünknek, egy testvére, melyet Sweicznak neveznek. Menjünk el és látogassuk meg egy néhány pillanatra. Első tekintetre meglátszik rajta, hogy ott is sokkal több a hegy, mint a térség, sőt a hegyek magasabbak s a völgyek keskenyebbek, mint a mieink s a mi természetes, a kis völgyekben a hegyről lefutó esővíz s a kedves kis források tükör tisztaságu szép tavakká alakultak. Ha azt is figyelembe vesszük, hogy az egész még kisebb a miénknél*), elmondhatjuk, hogy kedves kis ország az a Sweicz is. Népét is bátran hasonlithatjuk a mi Erdélyünk székelyeihez, mert erőteljes, bátor, deli termetű, munkás s szereti a szabadságot s azért sokszor ontotta véré, sokszor vesztette el gyermekei javarészét. Nem könnyű az ők életök sem. A magas hegyek oldalain sok fa, de kevés fű s még kevesebb gabona terem, ugy, hogy bizony sokat kell küzdeni csak egy sütet kenyérért is. Ők is, mint mi, ugy könnyitnek az életen, hogy sok állatot (szarvasmarhát, juhot,

*) Sweicz területe 42 ezer, Erdélyé 54 ezer [ ] klmtr., lakossága 3 millió; Erdélyé 2 és fél milliónál egy kevéssel több.

kecskét) tartanak s azokat ők magok legeltetik ott fenn a hegyeken. Ha megemlítjük végül, hogy a sweicziaknak is sok a gyermekük, ugye mintha éppen valamelyik vidékünkéről beszélnének.

Nézzünk hát be egyik faluba. A jelző tábla Wildhaus nevet mutat. A falu birája éppen az, kit meglátogatni akarunk, t. i. Zwingli Ulrich. A faluban első ember, ~~de ő is csak olyan közepes gazda.~~ Gyermekke van bőven, ~~mert van hét~~ fiu és egy leány, (de a jó szülők é miatt soha egy percze sem búsultak, mivel mindenik gyermek épkezláb volt s a mellett szorgalmas, dolgos. A kisebb fiuk egyike, ki éppen az atyja nevét viseli, a hegyeken van a juhokkal, de a jó szülők róla beszélnek legtöbbit, mert őt papnak szánták, az lévén a szokás a Zwingli családnál, hogy mindenik háztól legalább egy gyermeket tanult emberré kell nevelni. A kis Zwingli Ulrich kitünő szorgalmu gyermek volt, de elemi iskola nem lévén a faluban, atyja testvére, ki nem messze onnan Wesen városban pap volt, magával vitte s taníttatta. Milyen bánat volt a háznál, mikor a fiu eltávozott, de milyen nagy lett az öröm, mikor megtudták, hogy jól tanul. Szívesen áldoztak érette és midőn a weseni iskolát elvégezte, elvitték felsőbb iskolába, Baselve, hol kitünő tanárai gondos nevelése alatt testben erős s lélekben szabad ifju lett belőle. A bibliát akkor nem volt szabad mindenkinek olvasni, de a papságra készülő ifju nemcsak olvasta, hanem azt értelmesen és józanul is magyarázta. 1506-ban irtak, a mikor a még csak 22 éves Zwingli Ulrich Glarus város papjává lett. Itt kezdődik önálló pályája, mely neki sok küzdelmet, de a mint meglátjuk, emlékezetre méltó nevet szerzett.

1/ (Erről a nagyon régi, már négyszáz éves időről gondolkozáván, ne feledjük, hogy akkor még csak katolikus, vagy helyesebben papista egyház volt. Zwingli is katolikus pap lett s mind azt tanította, a mit egyháza elvei megköveteltek, de naponta több nehéz gondolata támadt a miatt, hogy az a vallás nem olyan, a milyent neki az ő józan esze s tiszta szive sugal. Egyelőre nem szólott az aggodalmakról, mert úgy gondolta, hogy a papnak tiszta életűnek s becsületesnek kell lenni s ha hiveit ilyenekké tudja nevelni, akkor eleget tett arra, hogy Isten tettségét megnyerje. Zwingli békés természetű és békességet szerető ember volt s míg Glarusban paposkodott, nem igen adta jelét annak, hogy nincs megelégedve, de már Einsidelnben, hová innen vitték, nem tűrhette el azt, a mit a papok a jó néppel miveltek. Volt ott egy papista templom, melynek a homlokára azt irták fel, hogy „itt minden bünt és vétket teljesen megbocsátnak“ t. i. pénzért. Ez már nem igazság, mondá Zwingli. Ez visszaélés a nép jóhiszeműségével, ez csalás és hazugság, már pedig a hazugság kezdete minden rosznak. Erről még inkább meggyőződött Zürichben, hová később ment papnak. Erkölcstelenség, romlottság és pusztulás uralkodott népe között s ő ebből ki kellett hogy szabadítsa őket, s ki is szabadította, mert nyílt vitatkozást tartott a papokkal, a kik a bibliából nem tudtak semmit felhozni ellene, mihez képest 1523-ban

már kimondották, hogy minden papnak szabad azt prédikálni, a mi a bibliával megegyez.)

Zürich népe elszakadt a pápa egyházától s a Zwingli vezetése alatt önálló gyülekezetté alakult s Zwinglinek nagy segítségére volt az ezután munkában. Zürichben minden ház egy kis templommá lett, mely reggel imával kezdett munkájához s este körbe ülve bibliát olvasott, szent énekeket énekelt és kicsiny s nagy egyaránt olyan lelki örömet érzett, a milyent ezelőtt soha. Zwingli az Isten házáat is vonzóvá tudta tenni szép beszédeivel s a nagy gyülekezet gyönyörű közös éneklésével. De azzá tette azzal, a mi eddig teljesen ismeretlen volt, t. i. az urvacso-ra kiszolgáltatásával. Addig éppen mint azóta mostanig a katolikusok csak ostyát adtak a hiveknek. Ő a kenyeret és a bort együttesen kiadandónak tartotta s 1525-ben legelőször osztott urvacso-rát. A hivek annyian voltak, hogy nem fértek el a nagy templomban. Így lett a templom is a mi az otthon volt: a szeretet vendégségének helye. Az urvacso-ra éléskor Zwingli szerint megemlékeztünk Krisztusról és az ő sok jótéteményeiről, s a jelek által buzdítottunk hitre és kegyes életre. A mint ezekből látszik, Zwingli az urvacso-ráról úgy gondolkozott ~~egy~~ tanított mint mi, tudnunk kell azt is, hogy ebben eltért Luthertől, mint a ki azt mondotta, hogy a kenyérből és a borban a Krisztus teste és vére valósággal jelen van. E miatt hosszas vitatkozás volt a kettő között, de Zwingli végül sem tágitott. Zwinglinek nagyon felvilágosult nézete volt a vallásnak minden tételéről. Ő azt tanította, hogy Isten végtelen, mindenható lény s a Jézus Krisztusban az Isten lelke működött ~~egy~~ így lőn nekünk, a mi lelkünknek megváltójává. Ezek alapján jogosan elmondhatjuk, hogy Zwinglinek nagy része volt abban, hogy a protestantizmus nem maradt meg ott, a hová Luther vitte ~~széles~~ Kalvinén, a Zwingli zürichi utódjában is túl tett.

2. A szelid lelkületű s nemes szívű ember, kinek arczképét olvasóink e sorok előtt látják, élete hovatovább zajosabb lett a nyilvános pályán, azért otthont teremtett magának, nőül vevén egy özvegyet, ki mint egyetlen fiú szerető és gyöngéd anyja s mint az étellel nagy kitartással küzdő özvegy meg tudta nyerni Zwingli szívét, ki a fiúnak több ideig volt nevelője. A nő előtt Zwingli a világ legnemesebb embere volt s így ketten olyan házat varázsoltak elé, a mely számtalan szegénynek s üldözöttnek lett menedékhelyévé. A házi boldogság nem sokáig tartott.) A protestánsok, t. i. a Luther és a Zwingli követői mindinkább kezdtek gyűlölni és üldözni egymást. Ezt az ellenfél: a katolikusok felhasználták, segítségül hívták a katolikus Austriát s Sweicz népe egymás ellen háborúra kelt. Mint minden sweiczi, Zwingli maga is katona volt. Hiába kérték hivei, hogy maradjon otthon, ő mégis kardot kötött ~~és~~ részt vett egy olyan háboruban, a melyben honfi honfi ellen ~~és~~ talán testvér testvér ellen küzdött. A kis Sweicz még ebben a tekintetben is hasonlít a mi Erdélyünkhez. De ilyen volt az akkori idők szelleme.)

Az első csatát béke követte, mely köttetett Kappelnél, de csak

két évig tartott, a mikor aztán végelkeseredéssel szálltak sikra, össze-
ütköztek és maga Zwingli is halva maradt a csatatéren, hol a győzők
másnap megtalálták, megégették s hamvát szétszórták a levegőben,
1531-ben.

(Igy mult ki 48 éves korában Zwingli Ulrich, Wildhaus falu szü-
löttje, a vallási reformatio egyik nagy férfja.)

— o —

Példázat a szőlőtőről.

Mikor a szőlőtöt Noé elültette,
Ott settenkedék a Sátán körülette.
Rosz a szive, mája, egész világ tudja;
Hova lábát teszi, ott a romlás utja.
Ha Noé — mit tőle várni nem lehetett —
Titokban ülteti el a szőlőtöket
S nem biggyeszti mindjárt a sátán orrára,
Büszkén nézhetne most talán a borára.
Ámde Noé atyánk akkor öreg vala,
— Öregség gyengesség — sokat galagyola,
S mit nem kellett volna, kikottyantá szépen:
„Szőlőtöt ültetek, a mint látod, épen“.
Nosza kapja magát az ördögök atyja,
Sete-suta képét tél-tul fintorgatja:
„S ha már elülteted mi lészen belőle?
Azt hiszed, hogy édes lesz-e a gyümölcse?
Az a sós könny, mit ti harmatnak neveztek,
Édessé nem teszi, akármit beszéltek.
Bizd reám a dolgot, majd én felnevelem
S jót mulatunk együtt aranyos nedveden.
Áldani fog téged a kései szárad
S dicséretre nyitod te is rám a szádat“.
Rá áll a vén Noé. A sátán pediglen
Kegyetlen megöle egy p á v á t iziben;
Vérét ráfecskendé a szőlőtökére,
Puha hantot hinte azután fölébe.
Mikor venyigéje levelezni készül
Piros lön a levél egy m a j o m vérétől.
Majd fürtöt ereszte gazdagon a tőke,
De egy o r o s z l á n n a k bánta meg a bőre,

Piros meleg vérét ráönté a sátán
Biz ezt elhagyhatta volna végképpen tán.
Ámde tovább megyen az ördög fajzatja
S mikor már érni kezd a szép fürt bogyója,
Mit tesz a gaz népség? bár ne tette volna!
Ólában volt éppen egy hízó disznója;
Vérét veszi gyorsan s hamar ottan terme
S behinté a fürtöt, — hogy az Isten verje ....

Folytatom tovább is, legyen annyi mint a ....
Talán tanuságot adhat itt e minta.
E négy állat vére, mert mind különféle,
Külön jellemeket ada a tőkére.
Az első pohárnál élénk színben látod
— Ha tán nem is úgy van — e kerek világot;
Kevélykedel mint a Vénus szép madara*)
S kedved néha-néha ereszkedik dalra.
Ámde tovább haladsz, s nem igen van távol,
Néhány pohár bortól közeleg a mámor....
Illegón-billegón áll a kedved tánczra,
Serényen ugrálgatsz, a majmot példázva.
Belevegysz jobban s aztán ott van nyomba
A mámor ereje, befészkelte agyadba:
Dühös leszesz, mint a puszták oroszlánja,
Fékét józan eszed végképpen elhányja;
Összezuzod, töröd, mi kezvedbe akad,
Mig nem a bőszerő karodban ellankad,
S mintha egész valód csak agyagból volna:
Fenteregsz a sárba, mint sátán disznója. —

Végh Mátyás.

A vadházasságról.

A vadházasságról akarok egy néhány szót szólani. Tisztelt olvasóim bizonyosan tudni fogják, hogy milyen veszedelmes betegsége, milyen undok fekélye ez a társadalomnak. Ez az, a mi megtámadta azt a mi a keresztény életben a legszentebb, a minek tisztaságától függ az egye-

*) Vénus madara = páva.

sek, népek és országok jólléte, t. i. a családi életet s ki akarja vetköz-
tetni eszményi tisztaságából.

Csodálatos, hogy éppen köztünk, székelyek és magyarok között
történhetik ez, hol a házas felek eleitől fogva egyenrangú társak voltak
s most ez ujdonsült viszonyban az egyik fél a világ előtt cselédnek
van minősítve — mert hát cseléd-könyve van a törvény kijátszása
végett — valóságban pedig házas társ. Ez szégyenletessége mellett
visszaesés, az erkölcsiség lejtőjére való jutás, hol, mint minden lejtőn,
rohamosan történik az esés s feltartóztatás nélkül következik a végpusz-
tulás. A hol kezdik nem szégyenleni azt, a mi bűn, azt, a mi szégyen-
letes, hanem igyekeznek álarcot tenni a gyalázatosságnak, ott betelje-
sedett már a Jézus szava: hasonlatosak vagytok a megfehé-
ritett koporsókhoz, melyek kívül szépek ugyan, de
belől rakva vannak undokságokkal; s beteljesedik rajtok és
általuk a nagy Berzsenyi mondása: minden országtámasza,
talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledül
s rabigába görnyed.

Igen, mert, miután a keresztény családi élet az erkölcsiség védel-
mére van állítva, ki attól eltérőleg törvénytelen viszonyt létesít, mindig
egy bástyáját rombolja szét az erkölcsi életnek. Pedig már a keresztény-
séget megőrző korban is, minden rendezett viszonyok közt élő népek-
nél törvényes alapokon nyugvó volt a családi élet ugyanazon szempont-
ból s jaj volt annak, ki ez ellen vétett!

És ma, midőn oly óriási haladás észlelhető minden téren s a mint
sokan dicsekedőleg mondani szokták, a miveltség százában élünk, most
történjék ellenkezőleg? vajjon együtt jár a miveltséggel a vad házas-
ság? Én nem hiszem, hogy ezt kikerülni ne lehetne azoknak, kik annak
rutságát és veszélyes voltát belátva, tenni akarják! Mert hát ebben
tudvalevőleg nincs elérve a cél, a mire a törvényes házasságban törek-
szünk. Hiányzik az alap, tehát építeni tovább nem lehet. Még az olyan
házat is, mely sziklára, a törvényes alapra van építve, ugyan ostromol-
ják a viharok és árvizek, de legalább megtörnek rajta és erőtlennül
hullnak vissza legtöbbször; ám ha fővényre épült, mily hamar elsöpri
azt a legkisebb áradat is, milyet akár mindennap hozhat csak egy kis
felhőske is.

Hogy erről meggyőződünk, tudnunk kell, mi a célja és mire kell
törekednie a keresztény családi életnek? Bizony a házas élet célja az,
hogy a házas felek együttes munka és kitartó szorgalom által közös va-

gyont szerezzenek, mely egyfelől a családi közszükségek fedezésére s a napiterhek hordozására eszközül szolgáljon; másfelől tartalék legyen a jövő biztosítására. További célja az, hogy az esküvel is biztosított és az Isten nevének segítségül hívása által megszentelt közös hűség megővése mellett a kölcsönös szeretetből erőt és tápot nyerjenek minden jöhető kísértet és az erkölcsiséget érhető megtámadás ellen. A mi szintoly fontos, talán a legfontosabb a keresztény családi életben, a törvényes uton nemzett gyermekek nevelését s jövő megélhetését biztosítani kell a szülőknél, hogy ne legyenek azok önmagoknak is, másoknak is terhére, hanem nyerjen bennök az egyház buzgó, munkás és áldozatkész tagokat, bármily egyszerű sorsban is, a haza és nemzet hű fiaikat és leányokat s minden közügy jó polgárokat.

Kérdem már most, vajjon elérhetők és megvalósíthatók-e e célok az ugynevezett vadházasságokban? kétségtelenül nem; mert mindkét fél abban a tudatban, hogy viszonyuk ugyis ideiglenes, csak immel-ámmal végzi dolgát. „Ma is eltelt s holnap is eltelik valahogy“, gondolják és nem a közös jóllétet, boldogulást tartják szem előtt. Csak a maga hasznára igyekszik titokban mindkét fél; egymást rövidítve, hogy ne mondjam lopva, a közösnek lenni kellett vagyonból.

És a házastársi hűség, a kölcsönös bizalom és önzetlen szeretet vajh miként és milyen lábon vannak? e sokak által „polgári házasság“-nak nevezni szeretett, de én úgy vélem inkább, hogy annak gunyolt viszonyban? Oh ne keressétek ott amaz erényeket, mert azoknak más talajra van szükségök, hogy benne tenyészhessenek s virágokat és gyümölcsöket hozzanak.

Hát a gyermeknevelés miként történik egy ilyen törvényes alappal nem bíró viszonyban? Bizony szomorúság ezeknek a szerencsétleneknek sorsa s ha nem volna olyan fájó ez a kemény hasonlat, azt mondanám, hogy mint a gazdátlan eb, olyanok e szegény ártatlanok, a kiknek sorsával az érdekeltek majd mitsem törődnek, s e miatt elzúllva a társadalom terhére és a legtöbbször veszedelmére nőnek fel, veszélyeztetőivé válván a személy- és vagyonbiztonságnak.

Imé láthatjátok t. olvasóim csak ennyiből is, mily veszélyes ellenségei a vadházasságban élők nemcsak magoknak, hanem a hazának és egyháznak is, s mily sajnosan teljesül be ezeknek ivadékain a fenyegető szózat: megbüntettem az apák vétkeit a fiakban. Kerüljétek hát e rut bünt, melynek követőiről oly találóan mondja a székely, hogy „hitetlenül élnek“; az ilyenekről meg a zsoltáriró mondja: azok

pironkodjanak, a kik hitetlenül élnek, a mit ha más értelemben vett is ő, de bizony nagyon ide alkalmazható s bár szívökre vennék, a kiket illet. Ti kedves olvasóim, mennyiben remélem, köztetek nincsenek ily — kimondjam-e? bélpoklosok: igyekezettek hatni azokra is, kik körötökben e nyavalyában sinylenek, hogy annak tovább ragályozását meggátoljátok; tegyétek ezt, ha elégséges szép szóval, rábeszéléssel s ha ez nem hat: keményebb eszközökkel is; mert hidjétek el s a fennebbiekből meg is győződhetnek: a közügynek tesztek jó szolgálatot, mely munkában vajha segílyt nyujtana a törvényhozás, s az egyházak erkölcsi fegyverei mellett ott látnók a §-okat, s a közigazgatási vagy büntető bírákat, mert ugy az Isten országának utjából gyorsabban hárulnának el e botrány-kövek. Vajha ugy lenne!*)

Ürmösi Kálmán.

Vasárnapi iskola a gymnasiumban.

Nemde szokatlan hangzású némelyek előtt a jelzett czim? Pedig való és gyakorlatilag alkalmazott tény, hogy 1880-ik év május havától fogva kolozsvári főiskolánk alosztályu növendékei előtt papjelölt- és papnövendékeink egy tanár-védnök felügyelete alatt, vasárnapi tanítást tartanak. S ugy hisszük, hogy a gyermekek kedély és lelki világát művelő, ezen „iskola“ egyike azoknak a keresett eszközöknek, melyek által a vallás-erkölcsi élet szilárdabb alagra építhető s így a gymnasiumokban való létesítése is jogosult. Jogosult, kívánatos s még pénzen is megszerzésre méltó alkalom nemcsak a gyermekeknek, hanem az őket vezető papnövendékeknek is, mint a kiknek egy előkészítő iskolájuk a gyakorlati papságra. A gyermekekre nagyon jól hat, ha legalább vasárnap, bár egy félóráig, olyan tanítást hallgat, a melynek célja az, hogy az erkölcsileg szép és vallásilag magasztos gondolatok összhangba hozzák kedélyvilágát értelmével. S vajjon a szülőknek nem megnyugtató-é, ha tudják hogy az iskolában nemcsak tudományát nevelik gyermekének, hanem arra is törekednek, hogy szive nemesbüljön, jelleme erősödjék. Ime ezt a nemes feladatot szolgálta a mi vasárnapi iskolánk.

*) A czikk szerzőjével teljesen egyetértünk abban, hogy a vadházasság egyik nagy bűne és pusztító veszedelme népünk életének. Szeretjük hinni azonban, hogy mindamelllett is, hogy a vadházasság, mely a mi tudtunk szerint is el van terjedve, nem fa j i b ű n e sem székel, sem magyar népünknek, hanem abba gyakran a körülmények sodorják. Szívesen vennők vidéki barátainktól, ha lapunk irányának megfelelőleg elmondanák tapasztalataikat, hogy mindeneiket megfontolva rájöhessünk a betegség orvosságára is. Vajjon a katona-kötelezettség, az elválás nehézsége, a papi gond hiánya, az adók és közterhek alól való menekvés vágya mennyire folynak be arra, hogy fenn álljon? Vajjon a gyermekek elhalása gyakoribb-é az ily viszonyban élőknel?

S z e r k.

W. Wendte

Whose good-will flows to all its ken,
To all would joy impart.
It shares in others' weal or woe;
Is not with self engrossed.
The richest and the happiest heart
Is his who loves the most.

IV.

The secret of a happy life
Is a believing soul
Serenely trusting in the Power
Which animates the whole.
On earnest, upright, loving lives
Heaven's choicest blessings fall;
The thought of God within the soul
Their crowning joy of all.

—Charles W. Wendte.

June, 1925.

1877

1877

K. Mags. Zoltán Londoni
 Boros György jelentésítaraka
 dem kint, ki aseptbeyleg
 ismét jó kiváratandó
 kiserve szept 22. saeser
 césen megérkezett a nagy
 világvárosba. A birtok
 Euf. unitarius karulat
 gyűlésében a nagy társas.
 levet a szegények nyeris
 multkor 17. a. vaxobele
 be is kivételges fogadtat
 ban veszesült.

Hogy a t. olvasó némileg tájékozhasa magát, szükségesnek tartjuk elmondani ez évi működésünket. A tanítást kezdtük október első vasárnapján s végeztük májusban. A nyári hónapokban templomba járnak a gyermekek is. Mint minden évben, ugy most is, a gyermekek értelmi fejlettségök szerint két részre osztattak. Egyikbe tartoztak az elemi és I, II. gymn. osztályok; a másikba a III, IV. és V. osztályok. A vasárnapi iskola védnöke tiszt. Boros György tanár és a tanítás vezetője Lőrinczi István papjelölt volt. Tanítottak a papjelöltek és papnövendékek. Előre meghatározottat a tanítás terve, valamint az is, hogy mindenik tanító röviden ismételve azt, a mit az előtt elmondott volt.

Ehez képest a nagyok csoportjának fel volt tüntetve: 1-ször a valóság, mint lelki szükséglet, mint az emberi miveltség egyik biztosító záloga s az emberiség örök és elévülhetetlen tulajdona; 2-ször a szorgalmas munkásság, mint az előnkbe tűzött tökéletesség főeszköze. A tárgy megvilágítására például a kis hangya szolgált. 3-szor a lelkiismeretről volt szó, erről a kis biróról, a mely mindig keblünkben van, s folytonosan őrködik tetteink felett, nehogy azok rosszak lévén ő is beszennyeződjék. 4-szer a becsületről. Szembe állítottatott a bessületes és a becsületét elvesztett ember, s nemes példa gyanánt szolgált Deák Ferenc a becsületesség mintaképe. 5-ször a takarékosságot ismertük meg. A megtakarított fillérek nagy összeg pénzzé gyűlnek s mint a Kelemen Benő példája mutatja, az ember sok jó tettet vihet véghez. 6-szor a barátság következett s végül 7-szer láttuk, hogy csak ugy lehetünk jeles emberekké, ha Istent féljük, az embereket megbecsüljük s szorgalmasan tanulunk.

A kisebb gyermekek értelmi fejlettségök s lelki világokhoz képest tanítottak: 1. a szülők iránti kötelességről. Minthogy a példa legingább hat, több példából magyaráztatott meg nekik ez a nagy kötelesség. 2. Az előbbihez hasonlóan a tanítók iránti szeretetre és kötelességre figyelmeztettek s aztán 3. az imádkozás lett az elmélkedés tárgya. Jézusnak gyermekkori történetét mondotta el a tanító, jelezvén, hogy ő minden nap imádkozott s tanítványainak megtanított egy szép imádságot — a Miatyánkot. Egyik gyermek ezt az imát szépen elmondotta. 4. A szorgalom. 5. A munka jutalma. 6. Jó tett helyébe jót várj. 7. A biblia olvasása voltak a megmagyarázott tételek.

Vasárnapi iskolánkat ünnepélyesen nyitottuk meg s ugy zártuk be. Mindkét alkalommal volt ének és tanítás. A bezárásnál a két csoport együtt volt s ekkor vendégül jelen voltak: Pap Mózes, Péterfi Dénes és Jánosí Gergely urak. A tanítást tartotta Lőrinczi István s bezárta Boros György védnök, jelmondatul adván a gyermekeknek e két szót: Légy jó. Emelte az ünnepélyt a gyermekek karéneke, melyet Göncz Mihály s.-énekvezér vezetett.

Azzal a reménnyel zárjuk be rövid ismertetésünket, hogy lelkészeink, kik még a kezdet nehézségével küzdenek ezen a téren, talán nyernek némi utmutatást ebből is.

Lőrinczi István.

Hogy tanultam meg imádkozni.

Kis gyermek voltam, még fel se tudtam öltözni. Egy szép reggelen leánytestvérem hozzám jött, hogy öltöztessen fel. Az öltöztetés alatt váltig unszolt, hogy mondjam el reggeli imádságomat. Én ezt nem tettem meg, sőt mindig azt feleltem, hogy „nem mondok ma imádságot.“

Édes anyám, ki a szobában dolgozott, szó nélkül hallgatta végig nővérem unszolásait s az én feleleteimet. Midőn teljesen készen voltam, így szóltam:

„Édes anyám“ —

Ő félbeszakított, mondva: „Jó reggelt fiam!“

„Reggelizni akarok.“

„Várj egy kissé, jöjj hozzám előbb.“

Édes anyám egy székre ült, én hozzá szaladtam. Felvett. Én az ölébe térdelve, fejemet vállára hajtám s arcomat füléhez tevém. Ő csendesen ringatott s kérdé: „Jól vagy ma reggel édes fiam?“

„Jól édes anyám.“ Felelém.

„No ezen örvendek. Én is jól vagyok s mihelyt ma reggel felébredve éreztem, hogy jól vagyok, hálát adtam Istennek, hogy reám gondot visel.“ „Hálát —?“ suttogám alig hallhatólag. De többet szólani nem mertem, tudva, hogy én egy pár perczezel azelőtt vonakodtam imádkozni. Egy kis ideig egyikünk se szólott egy szót se. Majd édes anyám kérdé: „Érezted vagy egyszer az üteremet?“ Ezzel egyidejűleg az ölébe fektetve, ujjamat kezényelére tette.

„Érzem,“ szólék.

„Ha az megállana én meghalnék.“

„Meg?“

„Meg, mert én nem tudom azt jártatni.“

„Hát ki tudja?“

„Az Isten . . .“ Megint egy kis hallgatás.

„Neked is van ilyen ütered a kebledben, karodban s az egész testedben, de azt sem én, sem te nem tudjuk jártatni, hanem csak is az Isten s ha ő nem viselne gondot arra, ki tudna más?“

„Én nem tudom.“ Felelék mintegy aggodalmasan.

Ujra egy kis szünet.

„A hogy tehát én ma reggel felébredtem, — mondá édes anyám — kértem az Istent, hogy viseljen gondot reám s mindnyájunkra.“

„Kérte az Istent édes anyám, hogy reám is gondot viseljen?“

„Nem fiam! Én nem kértem őt érted különösen.“

„Hát miért nem?“

„Mert azt hittem, hogy te magad fogod őt kérni.“

Hosszu szünet következett. Arczom elárulta, hogy szivem érintve volt.

„Nem szeretnéd te magad kérni az Istent fiam?“

„Igen.“ Felelém.

Ekkor ölébe térdelve, gyermekes, akadozó hangon mondtam édes anyám után reggeli imám egyszerű szavait, kérve Istent, hogy viseljen gondot reám s mindnyájunkra.

(Angolból)

Csifó Salamon.

Egyleti élet és munkásság.

Gyermekek májusi öröme. Május 2-án — írja levelezőnk — kedves és emlékezetes mulatságot szereztek tanítványaiknak: Tarcsafalvi Izsák kedei, Gelei Vilmos g a g y i, s László Zsigmond és Tóth Vilmos s z e n t - á b r a h á m i népiskolai tanítók. Már a megelőző években bevett szokás szerint elhatározták, hogy tanítványaiknak májusi mulatságot rendeznek. Előre megállapodtak abban, hogy a mulatság helye egy erdei szép magaslat lesz, valamint abban is, hogy a ki összes tanítványaival együtt legkorábban kitűzi lobogóját, az lesz a májusi győztes. Jelenleg a kedei győzött, aztán érkezett meg a g a g y i s végül a szent-ábrahám, kik a győzöt üdvözölték. Az összes sereg együttesen elénekelt a Kölcsei himnusát, három szólamra, s több vallásos és nemzeti dalt. Egy kedei fiu s egy g a g y i leány szavalt s azután a tanítók — mintegy versenyre kelve, bemutatták tanítványaik testi s lelki ügyességét. Jelen alkalommal itt is úgy állották a versenyt, mint a megérkezésnél, de azért az összes gyermekcsereg öröme egyenlően nagy volt. A mulatságon jelen volt Péterfi Mihály szt - ábrahám pap és több szülő. Ilyen örömet könnyen szerezhetnek tanítóink tanítványaiknak, a kikre bizonyly jó hatással lesz.

Kolozsvári ekklésiánkban a confirmálás pünköst szombatján délután az alkalomra virággal díszített templomban tartatott meg. Az értelmes feleletek a közönséget egészen kielégítették. Megható volt a confirmáló gyermekek imája és éneke, a confirmáló lelkész és a püspök szivből szóló szavai. Emlékezetessé tette ezt az alkalmat a confirmáló lelkész Péterfi Dénes ur azzal, hogy mind a 28 confirmált gyermeket egy új testamentommal ajándékozta meg. Örömmel jegyezzük fel ezt, mint minden oly cselekvényt, a mely a vallásos buzgóság előmozdítására céloz.

Kolozsvára énekvezéré és tanítóvá megválasztatott Iszlai Márton, tordai énekvezér és egyh. zeneszerző. Szép reményeket fűzünk a tehetséges férfi jövőjéhez s gratulálunk a kitüntetésért.

Jóltevők ünnepe tartatott a székely-kereszturi gymnasiumban. Emelkedettségben és sikerben nem volt párja a mostaninak, — írja levelezőnk. Térszúke miatt jelenleg csak megemlítjük, hogy az ünnepélyt megnyitotta S á n d o r János igazgató; emlékbeszédet olvasott fel Koncz János jóltevőnkéről P é t e r f i Lajos tanár; szavalt P é t e r f i Lajos tanuló.

Közreműködött Katona Sándor zenetanító vezetése alatt az ifjusági dalkör.

Simén Domokos sirkövére ujabban beküldetett: Enlakáról Gyórfy Ferencztől 2 frt; Ravából Végh Mihálytól 20 kr; Pipéról Székely Zsigmondtól 1 frt; Gyulai Ferencztől 20 kr; Uj-Székelről Kiss Tamástól 50 kr. = 4 frt 90 kr. Péterfi Lajos tanár Székely-Keresztur. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy Péterfi Lajos tanár ur a közlekedés könnyebbsége okáért szives volt Németh István lelkész ur helyett a gyűjtést magára vállalni. Ezentul az adományok az ő nevére Székely-Kereszturra küldendők.

Az „Unitárius Közlöny“ eddig megjelent számaiból teljes példányokkal rendelkezünk. Megtekintésre, szivesen küldünk egy számot, csak kérjük a név, lakás és posta pontos megjelölését.

Szerkesztői izenet. V. M. Az 5 frtot a pénztárnoknak átadtam s kérem a másik részt is küldje ide, mivel az alapító díj a központi pénztárt illeti, mint elkölthetlén alaptőkét. A közremunkálást köszönjük. — **I. M. Torda**, levelet írtunk — **Sz. I. Sinfalva**, elküldöttük. — **R. G. Szabéd**, az ujat is vettük s közelebbről vezetővé tesszük. — **K. D. F.-Váralja**, a csinos munkálatot méltányolni fogjuk. — **G. M. Toroczko**. Köszönjük ígéréted.

Hazánk és a külföld.

Az unitáriusok gyarapodása. Az erdélyrészi 15 megyében 1881-től 1885-ig a születések száma a halálozásokat 99,779-czel múlta fölül; az évi átlagos szaporodás tehát 19,956-ot vagyis 0.94 százalékot tett. Ez általánosan kedvezőnek mondható szaporodási viszonyok között, az egyes hitfelekezetek nagyon eltérő arányt mutatnak. Mig ugyanis a róm. katolikusok az említett öt év alatt átlag csak 0.61 százaléki évi szaporodást tüntetnek fel s az ágostaiak is csak 0.71 százalékot; addig a gr. keletiek évi átlagos szaporodása 0.95, az ev. reformatusoké 1.01, a gr. katolikusoké 1.06, az unitáriusoké pedig 1.08 százalék volt. A magyarság zömét tevő három hitfelekezet közül tehát kettő, az ev. reformatus és az unitárius az országos átlagnál jóval kedvezőbb szaporodási arányt mutat fel; mig a róm. katolikus erősen az átlag mögött marad. Az unitáriusok évi átlagos szaporodása ama hét megye közül, hol jelentékenyebb számmal élnek, csak kettőben: Háromszék- és Kolozsmegyében nem érte el az egy egész százalékot; a többi ötben u. m. Torda-Aranyos, Kis-Küküllő, Maros-Torda, Udvarhely és Nagy-Küküllőben jóval meghaladta. Ez utolsóban épen 1.75 százalékra rugott; tehát az országos népesség átlagos szaporodásának majdnem kétszeresére.

Népnövekedés mindenekelőtt a születési arány nagyságától függ. A felvett öt évi átlagban a gr. katolikusoknál 1000 lélekre 45 születés, a róm. katolikusnál 43, az ev. reformatusoknál 42, az unitáriusoknál 40, a gr. keletieknél szintén 40, az ágostaiaknál pedig csak 36 születés esett. A népszaporodás másik fő tényezőjét a csekély fokú halálozásban

kereshetjük. A tárgyalt öt év alatt a róm. katolikusoknál ezer lélekre átlag 36, a gr. katolikusoknál 33, az ev. reformatusoknál 31, a gr. keletieknél 30, az ágostaiaknál 28, az unitáriusoknál szintén 28 halálozás esett. Még feltűnőbb az unitáriusok csekély mérvű halálozása, ha a születéssel hasonlítjuk össze. Míg ugyanis a róm. katolikusoknál minden ezer születésre 843, az ágostaiaknál 767, a gr. keletieknél 754, a gr. katolikusoknál 752, az ev. reformatusoknál 742 halálozás esett: addig az unitáriusoknál csupán csak 717. A születési többlet tehát a halálozással szemben, ezer születés után számítva, a róm. katolikusoknál 157 volt, az ágostaiaknál 233, a gr. keletieknél 246, a gr. katolikusoknál 248, az ev. reformatusoknál 258, míg az unitáriusoknál kétszáznyolcvanhárom! Kitűnik tehát ezekből, hogy nem — mint sokan hinni szeretnék — átállással szaporodnak az unitáriusok; de életerős maga a törzs is, mely messze földre hajt legujabban tenyésző szájakat. Mindezt a legrészrehatatlanabb tanu: a statistika bizonyítja. És a lelkiösmeretes statistikus, csupán Erdélyt tekintve is, nem késik kimondani, hogy a keresztény hitfelekezetek között a lefolyt öt év alatt legerősebben az unitáriusok szaporodtak*)

Kanyaró Ferencz.

Az angol unitárius s más szabadelvű keresztények nemzeti konferenciát tartottak a mult hónapban Leeds városban. Ezzel kapcsolatban érdekes lesz tudnunk, hogy ilyen gyülekezéseket szoktak tartani a szabadelvű keresztények más országokban is. Az amerikaiak eddigelé tartottak tizenkettőt s rendszeren mindig saratogában. Mindenik ülés azt árulta el, hogy az amerikaiak vagyoniilag s szellemileg is nagyon tehetős emberek, mert e vendégeket az ott levő óriási nagy vendéglőkbe szállásolták, a gyűlést egy e czélből készített templomban tartották s a felolvasók és szónokok a társadalom s a vallás fontosabb kérdéseit mind felolelték, a nélkül azonban, hogy egyis hosszadalmas lett volna. Ők megtudják becsülni az időt. Mi angolok a nagyobb városokban u. m. Liverpoolban, Birminghamban és az idén Leedsben tartottunk gyűlést, a hol aztán az unitárius és nem unitárius lakóknál szállásolták el a gyűlés tagjait. Gyűléseink erkölcsi haszna és eredménye felette nagy volt, s a jelenvoltak mindenikről uj lelkesedéssel s erős elhatározással tértek vissza otthonukba.

A mostani konferenciánk helye Leeds, régi módi kereskedő város melynek éppen közepén van a „Mill Hill kápolna.“ Ebben a diszes és nagyszerű templomban kezdődött a gyűlés 1500—2000 résztvevő jelenlétében imával s urvacsora osztással. Ugyanott tartott egy szép beszédet egyik unitárius pap Crosskey Henrik. Ezt követte a gyűlés fénypontja Dr. Martineau beszéde „az angol unitárius egyházak szervezéséről.“ Martineau javasolta, hogy vegyék fel közös névül „az angol presbiteri egyház“ elnevezést, de ez nem fogadtatott nagy tetszéssel,

*) Lásd Jekelfalussy József: A nemzetiség szerepe az erdélyrészi megyék népnövekedésében. Budapesti Szemle: 1888. 136. sz. 115. s. köv. l.

mivel eddig is egyik-másik egyház használta. A beszéd egy egész háromfertály órát tartott. Végeztével mindnyájunkat az a közös meggyőződés hatott át, hogy ezután még több buzgóságra s nagyobb áldozatkészségre lesz szükségünk, mint eddig volt. Ahoz fogható hatást — minőt a 83 éves öreg bölcs elért, képzelné is alig lehet. A Dr. Martineau beszéde egy korszakot alkotó remek beszéd, mely kétségen kívül nagy hatással lesz arra, hogy gyülekezeteink egy szervezettebb egyházba olvasztassanak össze, mert az bizonyos, hogy úgy sokkal többre mehetnénk s az idő és az ellenfelek támadásait is jobban kiállhatnók, mint így egyenként egymástól elszigetelten. Bizon kérdés, hogy vajjon így ki tudtuk volna állani mind azt, a mit magyar testvéreink a multban kiállottak. Nekünk a Martineau tervét elébb-utóbb el kell fogadnunk, ha úgy akarunk, hogy egyházunk erős legyen és növekedjék. **Chalmers András.**

Ámerikában rendes dolog, hogy nők is papok lesznek, de azt a dicsőséget csak az idén tudták kivívni, hogy nő legyen képviselőházi pap. Ugyanis Észak-Amerikában Jova államban a képviselők háza tiszteletes Hultin Ida kisasszonyt választotta meg káplánjává. A tiszteletes kisasszony unitárius s ugyanezt a tisztelet előtte a híres Channing unokája viselte több ideig.

Nyilvános nyugtázás.

Ötödik közlemény.

A Dávid Ferencz Egylet Sz.-Keresztur körj fiók-pénztárába r. tagsági díjakat fizettek: Szél Géza 1885—89. Ferenczi Áron 86—87. Derzsi Dénes 86—87. Osváth Gábor 87. Gyórfi Ferencz 86—87. Gálfalvi János 86—87. Sebesi Ferencz 86—87. Ürmösi Sándor 87. József Mihály 86—87. Barabás Lajos 86—88. Vitális Elek 86—87. Boér Lajos 85—87. Göncz Károly 86—87. Kis György Tamás 86. Kozma Elek 85—88. Borbély Samu 87. Mihály Dénes 87—88. Barabás József 85—86. Benczédi Sándorné 85. Körispataki ekklésia 85—87. Máté József 86—87. Kozma Dimén 86—88. Gábor Albert 85—86. Martonosi ekklésia 85—86. Martonosi önképzőkör 85—86 Pálfi Sándor 85—87. Gálfí Ferencz 85—87. Török Sámuel 86—88.

Sz.-Keresztur. 1888. márt. 14.

Szél Géza, pénztárnok.

T A R T A L O M.

Emlékezés jöltevőinkre. Péterfi	Vasárnapi ishola a gymnasium-
Albert 117	tan. Lőrinczi István 126
Zwingli Ulrich. —o— 119	Hogy tanultam meg imádkozni.
Példázat a szülőtőről. Végh Má-	Csifó Salamon 128
tyás . . . . . 122.	Egyleti élet és munkásság 129
A vadházasságról. Ürmösi K. . 123	Hazánk és a külföld 130
	Nyilvános nyugtázás 132